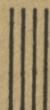

P1087

DARTIZANSKI

ZDRAVSTVENI
VESTNIK

LETO I. ŠTEV. 1.

FEBRUAR 1944.

PARTIZANSKI
Z D R A V S T V E N I
V E S T N I K

GLASILO SANITETNEGA ODSEKA
GLAVNEGA ŠTABA NOV IN POS

PRIMORSKA IZDAJA

LETO I.

FEBRUAR 1944.

ŠTEV. 1.

Uvodna beseda

Namen tega vestnika je dvigniti strokovni, splošni in organizacijski nivo naše sanitete.

Vojne so stare kot je star svet sam, prav tako stare so rane in zdravljenje ran. V vseh vojnah so bile in so hude nadloge, spremljane s strašnim širjenjem nalezljivih bolezni. V partizanski vojni in medicini pa se nahajamo v še težjem položaju. Vsaka bolezen in vsaka rana rabi predvsem mir, naš slovenski partizan pa najde najtežje predvsem miren kotiček. Bori se sredi barbarskih sovražnikov človeštva, kulture in napredka. Krut, nečloveški in brezsrčen nasprotnik pobija naše ranjence, ne da bi se menil za dogovore iz Haaga. Pred grozodejstvi okupatorja blede spomin na Džingiskana, Atilo in tridesetletno vojno. Da bi bilo trpljenje in žalost še večja, so se motoriziranim hordam tujih brezobzirnih in poživljenih osvajalcev pridružili še domači izdajalci, željni drobtinice oblasti, ki bi mogoče padla z mize tujega rablja. Tudi bivši voditelji, ki so pobegnili v varno tujino, so s strahom gledali na obupne, a vendar uspešne napore naroda, da se reši iz neizmerne gorja. V svet so širili laž, partizanske zmage so razkričali za uspeh četnikov. Vodjo četnikov, Dražo Mihajlovića, ki je sodeloval z okupatorjem, so imenovali za generala in vojnega ministra. Njega, ki je zahrbtno napadel prave borce za svobodo, so obdajali z lažno gloriozno narodnega junaka. Na razpolago so imeli ogromna denarna sredstva, ki bi pač morala biti narodova last. Vedeli so za stisko in gorje naših borcev, a niso hoteli priskočiti na pomoč niti našim ranjencem,

ki so v revščini, pomanjkanju in umazaniji, preganjani vsepovsod kot divje zveri, z najskromnejšimi, večinoma improviziranimi sredstvi, vročični zdravili svoje rane. Niso marali zanje, niso jim pomagali z dobro besedo, ti klavrni in nevredni sinovi junaškega naroda. Vsega tega se spominjamo in ne bomo pozabili. Potoki naše krvi, tisoči partizanskih grobov, desetisoči pobitih okupatorjev, razbito sovražnikovo orožje, preplašeno kričanje domačih izdajalcev in besni članki v okupatorjevih listih so šele dvignili zastor laži in klevet, ki so ga ti ubežniki stkali v svojih naklepih. Resnica je prodrla v svet, silna in ogorčena borba je združila Slovence, Hrvate, Srbe, Črnogorce in Makedonce v eno samo jekleno povezanost, silno in strašno za vsakega, ki je in bo prišel z njo navzkriž.

Nosilci ranjencev, bolničarke, bolničarji in ostalo sanitetno osebje, ponosni in srečni smo, da smo del te sile, te naše narodne vojske, ki jo sedaj občuduje ves svet. Zavedamo se, da zahtevajo veliki cilji velike žrtve. Težko nam je, ko matere objokujejo sinove, žene može in otroci starše, vendar nas pot vodi naprej vkljub vsemu nasproti sončni svobodi. V vseh teh težavah pa ne smemo pozabiti, da zavisi od našega vestnega, nesebičnega dela in naše ljubeznive nege življenja, zdravlja in povratek v borbo naših junaških ranjencev.

Kot se je naša narodno osvobodilna vojska, razvila iz malih partizanskih edinic, oboroženih s par puškami v močno silo, do zob oboroženo z avtomatičnim in težkim orožjem, prav tako se je rodila naša partizanska medicina uboga in nebogljenja, a se je razvijala v težki in krvavi borbi vedno bolj. S tem je tudi rasla in raste vedno bolj tudi naša odgovornost. Ne smemo zaostajati za ostalo vojsko. Korakati moramo naprej, kajti najboljše je komaj dobro za naše ranjene in obolele junake in junakinje. Odtrgajmo se od improviziranja, saj le to ni več nujno. Opustimo sedaj primitivno me-

dicino prve partizanske dobe, ne zapadajmo v šablonizacijo in povzdignimo strokovni nivo partizanske medicine na mirnodobsko višino! Zboljšujmo vedno higijenske prilike naših sanitetnih ustanov! Brez strahu pokažimo na napake in odpravimo nedostatke! Skušajmo odpraviti znani predsodek, da težki ranjenci nikakor ne spadajo v partizanski način vojskovanja in ublažiti strah pred ranjenci, ki je bil večna mora komandantov in večna cokolja pri načrtih za akcije.

Oznanjevalci skorajšnjega osvobojenja in končne zmage se množe. Razvoj in uspehi NOV in POJ, politični in vojaški dogodki v svetu, predvsem pa silni uspehi slavne Rdeče armade nas bodre, da gledamo polni upa in vere v bližnjo bodočnost. To pa naj nas ne uspava v brezskrbnost! Tudi ob zmagi moramo biti pripravljeni na razne nadloge, ki nas lahko obiščejo, kajti tudi ob koncu vojn se rade pojavijo nalezljive bolezni. Mikrobi ne bodo sklenili miru istočasno z generali, ampak se bodo morda razbohotili prav takrat še prav posebno.

NOV raste. Dodeliti ji moramo v pravem razmerju strokovno izobraženo, izvežbano in politično zavedno sanitetno osebje. Vsak zdravnik, vsak apotekar in vsak drug sanitetni delavec mora biti torej tudi dober učitelj. Da bo novo sanitetno osebje kos svoji nalogi ga moramo sodobno vzgojiti in opremiti.

Ne samo vojski ampak tudi civilnemu narodu pomagajmo vsepovsod saj smo narodova vojska. Bodimo tudi budni, da ne bo ob zlomu hitlerjevske zveri kaosa in bodimo tedaj takoj pomočniki zidarjev pravega roda.

Dr. Luka
šef sanitetnega odseka

NAŠA BORBA PROTI UŠIVOSTI IN PEGAVCU

Zaradi lanskoletne epidemije pegavega tifusa na Hrvaškem, Bosni in Hercegovini bi se mogla ta bolezen razširiti tudi v naših krajih. V letnih in toplih časih epidemija pegavca nima posedno velikega razmaha, a v mrzlem zimskem času lahko preide v epidemijo, katera se da zelo težko ukrotiti. Posebno smo pa mi partizani dolžni, da pazimo na to, da ne izbruhne kaka epidemija in sicer zato, ker smo odgovorni tudi za civilno prebivalstvo. Znano je, da je prav civilno prebivalstvo v zadnji epidemiji na Hrvaškem in v Bosni trpelo mnogo bolj kot pa partizani in da je bila umrljivost med njimi mnogo večja. V slučaju morebitne ofenzive od strani sovražnika bi se lahko epidemija raznesla kakor blisk po vsej ali pa vsaj po velikem delu Slovenije. Možnosti zdravljenja in profilakse pri partizanih ne morejo biti na tako visoki stopnji kakor pri rednih vojskah. Mi danes nimamo možnosti dobiti vseh zdravil, da bi lahko profilaktično pobijali pegavec. Nimamo dobrih, modernih dezinfekcijskih aparatov, niti ne moremo dezinficirati prostorov z modernimi sredstvi kot v miru. Zato moramo uporabiti prav vsa mogoča a obenem enostavna sredstva za uničenje povzročitelja te bolezni. Vse kar se zahteva od vseh sanitetnih oblasti in od posameznikov, sta pa vztrajnost in velika volja.

Kako naj se partizani borimo proti povzročitelju pegavca, ušem? Navedli bomo večino nam dosegljivih sredstev, odvisno pa je od posameznih primerov, katere bodo uporabljali sanitetni organi.

Prenašalec pegavca je vedno in povsod uš, in sicer tista, ki živi na glavi in ona v obleki. Uš lahko

inficira človeka takrat, kadar je sama inficirana. Ona ubode za pegavcem obolelega človeka v času njegove bolezni ali pa še 4—5 dni po padcu njegove temperature. Praktično vzeto bolnik 8 dni po padcu temperature ne more več inficirati uši, torej nima več bacilov pegavca v sebi. V črevesu uši se bacili razmnožujejo naprej in preko nje preidejo na zdravega človeka. Tega uš ubode in na ta način vcepi bolezenske klice v telo, ali pa pusti na njegovi koži svoje blato. Ugriznjenec se zaradi srbenja praska in na ta način rani kožo ter si tako vtire blato inficirane uši v telo. Take okužbe so tudi najčešče. Ko uš pogine se navadno posuši v kakšnem kotu, isto se zgodi z njenimi odpadki. Pri nepravilnem pometanju prašne sobe more prah inficirati človeka; te okužbe so redkejše in manj nevarne. Ker pa uš lahko dolgo živi, zleže tudi veliko število jajčec. Njeno življenje je dolgo ca. 30—60 dni in zleže v tem času do 300 jajčec. Če je pa inficirana z bacilom pegavca, živi njegov povzročitelj v njej do 45 dni, torej je to zelo dolga doba.

Pri ušivosti mora vsak sanitetni organ v svoji edinici paziti na to, da ta ostane na najmanjši stopnji. Ena uš še ne prinese pegavca, a iz nje jih pride mogo. Ko se pojavi močna ušivost v edinici, je boj z njimi zelo težak. Torej če se pojavijo uši v edinicah, začnimo takoj borbo proti njim ter jih skušajmo obdržati na najmanjši številčni stopnji.

V prvi vrsti je treba poučevati ljudi o težki bolezni, ki jo prenašajo uši, razumevanje je treba najti najprvo pri komandnem kadru. Vsak sanitetni delavec se mora pogovoriti najprvo z vodjo njegove edinice, mora ga podučiti o bistvu pegavega tifusa in ga seznaniti z načini obrambe ter ga prositi za pomoč. Tovarišem je treba držati kratka predavanja iz epidemiologije pegavca in jih, če se pojavijo uši v večjem številu, vsak teden pregledovati. Posebno je treba paziti na mesta, ki so stisnjena (vrat, pas itd.). Često se zamenja uši-

vost z garjami ki tudi povzroča srbenje na sličnik krajih (okoli pasu). Vsak teden naj se tovariši preoblečejo, ker se s tem jako zavira razvoj gnid. Perilo pa je treba prekuhavati, ker v hladni vodi uši ne poginejo ampak zdrže še 24 ur pod vodo. Vsakdanje umivanje ravnotako zmanjšuje ušivost, vendar ga je treba opraviti temeljito in z milom. Tovariše je treba pri začetni ušivosti popolnoma ostriči, tavišice pa kar se da na kratko in to zato, ker mi nimamo na razpolago sredstev za mazanje glave (Cuprex, petrolej itd.). Obleka naj se pri manjši ušivosti vsaj vsakih 8 dni prelika z zelo vročim likalnikom, posebno na robovih. Uši se skrivajo vedno v gubah. Uničuje jih pa samo vročina in zato je likanje eno izmed zelo uspešnih sredstev. Najvažnejše pa je to, da tovariši vsak dan iščejo in pobijajo uši sami. Vedeti je treba, da bomo našli še druge uši, če najdemo eno.

To so sredstva pri lažji ušivosti. Če se je pa ušivost razpasla, je neobhodno potrebno parjenje oblečil in odej. V to svrho mora imeti vsaka brigada 2 „srb-ska bureta“. V njih se pariyo vsi sukneni predmeti. V tak sod, ki se mu odstrani pokrov, je treba postaviti preluknjano mizico približno eno tretjino od dna, a stene morajo biti zavarovane z deščicami. Skoraj do mizice je treba naliti vode, a obleka in druge stvari (odeja itd) se ne sme preveč natlačiti v sodu. Sod je treba pokriti najprej z odejo, potem z pokrovom. Ognjišče pod sodom naj se napravi tako, da plamen ne uhaja po zunanji strani sode, in to zaradi tega, ker se na tak način sod preveč razgreje ter se obleka žge in ne pari. Zelo pa mora dezinfektor paziti na to, da je v sodu vedno dovolj vode, da se obleka na ta način res pari. Parjenje ni težko, vendar je treba pri tem nekoliko paziti na zljivost in vestnosti — drugače se obleka kvari in se tovariši uprejo parjenju obleke ter ostanejo rajše ušivi. Na parjenje je treba budno paziti posebno v bolnicah. Stvari vsakega bolnika, naj bo ta ušiv ali ne, se mo-

JKICA JOVA ZA KAZNU

PREZET

Priloga za kaznu

1000 1/2

1000 1/2

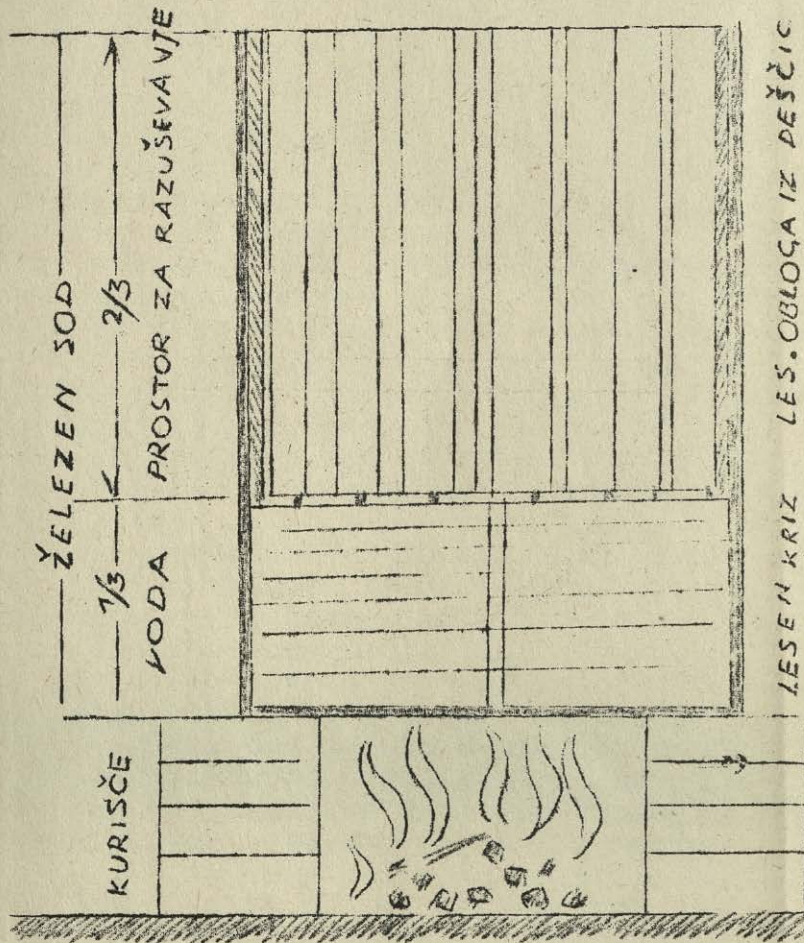
1000 1/2

1000 1/2

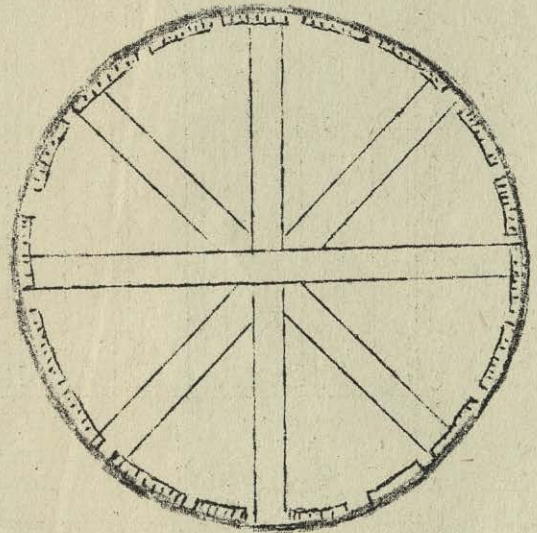
Priloga za kaznu

SKICA SODA ZA RAZUŠEVANJE "SRBSKO BURE"

PREREZ

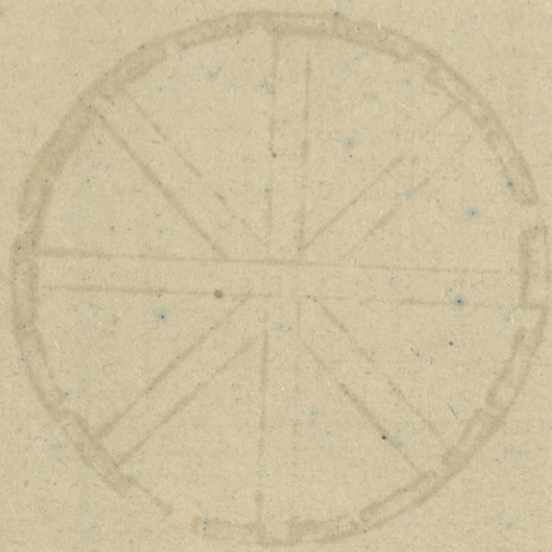

TLORIS

EVANGELIUM IERUSALIMENSE

1861

rajo pariti še preden se bolnik nemesti v bolniško sobo. Tu je treba posebno velike pažnje, ker se mora parjenje izvršiti brez vsakega pomišljanja, v nasprotnem slučaju lahko indoletnost zanese uši v bolnico in jo inficira. V zadnji epidemiji na Hrvaškem se je to zgodilo prav zaradi brezvestnosti in nepoučenosti sanitetnega osebja. Brigade morajo pod vsakimi pogoji nositi sode s seboj in jih ne smejo nikjer pustiti. Parjenje opravlja po bataljonih brigadni higijeničar, v pomoč mu je sanitetno osebje posameznih edinic. Pariti je treba 45 minut in ne kot se čisto dogaja samo 15—20 minut. V slučaju, da se edince nahajajo v vasi, si lahko pomagajo s krušno kmečko pečjo. Peč je treba zakuriti kot za peko, nato se pepel in žerjavica odstranita, v peč se postavi lese-na rešetka na podstavkih ali se polože na gosto pole-na in nanje se naloži obleka, ki je potrebna parjenja. Da ne bi obleka v peči zaradi prevelike vročine zgo-rela, je treba prej poizkusiti s papirjem. Če papir takoj postane črn, je treba počakati tako dolgo, dokler ne zarumeni; takrat je treba dati obleko v peč, ki se nato dobro zapre in pusti obleko v peči 1 uro. Nato se da v peč druga partija, ki mora biti v peči 1 in pol ure. Tretja partija se mora pustiti primerno dalje. Isto-časno je treba prekuhati perilo (tudi nogavice in posteljnino). Če je ležišče iz slame, je treba slamo sežgati a sobo poribati s 3 odst. krezolovo raztopino. Ne smemo pariti ali pa prekuhavati volnenih stvari, krzna in usnja. Volnene stvari je treba namočiti v 3 odst. krezolni raz-topini in jih nato izplakniti v mrzli vodi ali pa pustiti volneno perilo 2 uri v 3 odst. hladni krezolovi raztopi-ni, ter nato izprati v mrzli vodi. Isto velja za krzno. Usnje je treba zunaj in znotraj namočiti s 3 odst. kre-zolovo raztopino, ki naj deluje na usnje 1 uro, nato ga je treba osušiti pri nizki temperaturi (pri 35 st. C).

Za volnene in krznene stvari priporočajo dalje naj se obesijo pri — 10 stop. C za 4 dni in pri — 15 st. C

za 46 ur na sveži zrak. Nikakor se pa te stvari ne smejo položiti ali zakopati v sneg ali zemljo. Poleti je pri poročljivo dati ušive stvari na mravljišče. Nekateri trdijo, da je dobro potresti ušive stvari z naftalinom. V slučaju, da se edinice preselijo v drug naseljen kraj, morajo sanitetski organi pregledati bivališča zaradi čistoče. Če najdejo da so prostori ušivi, jih je treba razušiti. Za nas najenostavnejši in najcenejši način je ta-le: na 1 kubični meter sobne prostornine se vzame 50 gr žvepla, katerega polijemo z 2 ccm gorilnega špirta. Vse skupaj se zažge v železni posodi in pusti dejstvovati 6 ur. Preje je treba dobro zamašiti vse odprtine oken in vrat. Pri odpiranju je treba nekoliko pozornosti, ker žveplo upliva klavrno na sluznice. Tisti, ki odpira sobo, naj da na usta in nos mokro krpo. Sobo je treba potem poribati s 3 odst. krezolno raztopino, da se uničijo vsi event. odpadki uši. Skrbno je treba paziti na to, da ni v vasi nobenega primera pegavca ali druge nalezljive bolezni. V tem slučaju je to treba takoj javiti nadrejenim starešinam, a edinica se nikakor ne sme naseliti v tem kraju ter ne sme imeti nikakega stika z nje nim prebivalstvom.

Neobhodno je potrebno, da pazijo vse sanitetne oblasti na te smernice za vso dobo, ki je nevarna za epidemijo pegavca. Le na ta način se bomo rešili ene najtežjih in najnevarnejših bolezni.

Dr. Milan

RAZGOVOR O SANITETNEM MATERIJALU IN O PRIPRAVI ZDRAVIL PROTI SRBEČICI

Prva skrb vseh tovarišev bolničarjev in bolničark, naj bi bila čistoča njih samih, še bolj pa njim zaupanega sanitetnega materijala. Žal pa ni vedno tako. Sam sem imel priliko videti, kako zelo so bile zamazane torbe nekaterih tovarišev bolničarjev. In to še ne bi bila taka nesreča, ako ne bi bil istočasno zamazan tudi sanitetni materijal, ki je bil včasih tak, da o kaki sterilnosti sploh ni bilo več govora. Ali ste že pomislili, tovariši bolničarji, da se s tem izgubi zaupanje bolnih tovarišev? Zaradi svoje malomarnosti si nakopavate tudi veliko odgovornost. Mesto da bi pravilno obvezali rane in izključili vsako nevarnost inficiranja, ste to še povečali. Ni treba, da bi vas bataljonski sanitetni referenti stalno nadzorovali. Vi sami morate imeti toliko čuta odgovornosti, da se kaj takega ne bi dogajalo. Bataljonski sanitetni referenti bodite strogi pri pregledovanju sanitetnega materijala in imejte tudi sami svojega v redu za lep vzgled bolničarjem in bolničarkam. Včasih se seveda materijal premoči in zamaže že na potu pri transportu. Takega je treba spet ponovno sterilizirati. Nesterilen zavoj ali gazo pustimo v vreli vodi 10 minut, nato pa ozmimo s sterilnimi rokavicami ali dobro razkuženimi rokami. Steriliziran predmet se mora takoj uporabiti. Tudi štediti je treba s sanitetnim materijalom. Nikar ne porabite za majhno rano celega zavoja. Že uporabljene zavoje operite, prekuhajte in zlikajte. Štedite z zdravili, ki jih je težko dobiti, n. pr. z jodovo tinkturo. Imejte steklenice z zdravili zamašene s steklenimi ali gumijastimi in ne papirnatimi zamaški,

da bi zdravila ne izhlapevala. Ne mečite pri hajkah ali v boju sanitetnega materijala stran in ne izgovarjajte se potem, da se je zahajkal. Materijal naj bo vam to, kar je borcu puška.

Osušeni leukoplast, ki ne prime, namažemo pred uporabo nalahko z bencinom, počakamo, da se posuši in leukoplast je takoj uporaben.

Nekatera zdravila morete pripraviti tudi sami na terenu. Poleg žganja za izpiranje ran prihajajo najbolj v poštev zdravila proti srbečici, garjam. Evo vam nekaj navodil:

Vzamete 1 kg žvepla v prahu. Že poprej pa napravite zmes 1 kg gašenega apna in 10 litrov vode. To zmes je treba kuhati in počasi dodajati žvepla ob neprestanem mešanju, dokler voda v loncu ne izhlapi na polovično količino, pa je flemingova tekočina pripravljena za uporabo. Drugo zdravilo je tole: Preskrbimo si nekaj jajčnih rumenjakov in jim dodajamo žvepla z neprestanim mešanjem, nato razredčimo to maso z nekaj mleka, da postane masa bolj tekoča. Tretje najenostavnejše zdravilo je tole: Na pet delov maščobe, ki pa mora biti neslana, primešajmo 1 del žvepla. Žveplo najprej v posebni posodi zdrobimo v droben prah in mu potem ob neprestanem mešanju počasi dodajamo raztopljene masti. Mešati je treba tako dolgo, da se mazilo ponovno strdi. Tedaj je pripravljeno za uporabo.

S temi zdravili in z razkuževanjem perila in posteljnine lahko odpravite garje, to nadlogo, ki povzroča toliko nevolje in težav.

Vane

PRIMITIVNA KOPALNICA

Ker smo si postavili nalogo, da sežemo po pripomočkih v borbi zoper uši in garje, moramo se dotakniti tudi kopanja, ali priproste kopalnice. Po vsakem zdravljeju garij z mazilom ali tekočino, je potrebna kopel. Potrebna pa je kopel velikokrat tudi enostavno proti umazaniji; saj mora partizanovo telo, bodi zaradi vremena, bodi zaradi napora ali neprimerne nočišča toliko prenesti, pretrpeti.

Kako pripravimo enostavno, priprosto kopalnico za kopel? Najbolje z dovolj visoko ornico (brento), ki jo dobimo pač v vsaki vasi. V primerni kadi je pač mogoče celo telo popolnoma okopati. Voda bodi mlačna, mlačno-vročna, prostor pa topel, tako da prehlad za kopalca ni mogoč. Morda je to najlaže opraviti v kuhinji, mora zvečer, ko je kuhinja prazna in primerno ugreta od vsednevnega ognja. Taka improvizirana kopalnica s kadjo v kurjenem prostoru je pač povsod mogoča. Vsako zdravljenje srbečice, garij, uši naj se konča s pošteno kopeljo in v okoliščinah, kakor smo jih pravkar opisali. Vsak partizan, vsak terenski delavec a tudi vsak civilist mora vedeti, da imamo svojo priprosto kopalnico v vasi in da jo moramo pridno uporabljati. Naloga terenskih odborov pa je, da v zvezi s ko mandami divizij, brigad, bataljonov in čet, najde primeren prostor in preskrbe kad. Seveda mora biti dano v uporabo pri kopeli tudi milo. Edino, kjer je število kopalcev večje, bo vprašanje tople vode v hladnem zimskem času nekoliko težavnejše in bo to stvar odborov, da to sporazumno z edinicami uredi. V tem primeru lahko odredimo vrstni red za kopalce po so-

razmerju s časom, ki je potreben za ogretje vode oziroma za kopel samo. Drugače je to z nastopom poletja. Tu se je treba okoristiti ob vsaki priliki s kopeljo na prostem — na rekah in potokih. Tovariš lahko pomaga tovarišu pri trenju telesa.

Menimo, da je naravnost potrebno, prigovarjati tovarišem, ki trpe na srbečici, ušivosti, umazaniji itd. Naj se pridno poslužujejo kopeli. Kopel ni potrata časa ali luksusa, temveč potreba in nujnost, kakor hrana in zrak.

PARTIZAN — BOLNIČAR

Vse moderne vojske posvečajo največjo skrb saniteti in temeljiti vzgoji sanitnega osebja, ki ga opremljajo z vsemi pridobitvami zdravstvene tehnike kajti vzpričo krutosti takozvane totalitarne vojne, ki zahteva nešteto človeških žrtev in ki ima za posledico armade pohabljenih, se sama po sebi tudi morala povečati skrb, da se reši čim več ljudi smrti in da se posledice poškodb po modernem orožju čim bolj omilijo. To so pač neposredne posledice vsake vojne, ki jih opazimo vsi.

Neopazno za mnoge pa se pojavljajo še druge, posredne posledice vojne, ki često terjajo od človeštva večje žrtve kot orožje in to so nalezljive belezni, ki se pojavljajo v epidemijah. Te bolezni (TY DY, pegasti legar itd.) se pojavljajo v tem težji obliki in tem večjem obsegu, čim bolj je civilno prebivalstvo prizadeto po vojni (pomanjkanje primerne hrane, poslabšanje zdravstvenih prilik med prebivalstvom, n. pr. nezadostna obleka — obutev, nečistoča zaradi pomanjkanja čistilnih sredstev, kopičenje ljudi v taboriščih, begunci, kopičenje vojske v posameznih krajih itd.). In totalitarna vojna, ki v nobenem pogledu ne prizanaša civilnemu prebivalstvu, ustvarja baš najugodnejše pogoje takim boleznim.

Naloga sanitete je torej na eni strani samarijansko delo v borbenih edinicah, t. j. prva pomoč in zdravljenje ranjencev, na drugi strani pa mora ukreniti vse, da se higijenski nedostatki odpravijo, in se prepreči širjenje nalezljivih bolezni, ki ogrožajo udarnost borbenih edinic in civilno prebivalstvo.

Tu zastavi svoje delo bolničar v vojaški edinici

kot izvršilni organ sanitetne organizacije, ki nosi veliko večjo odgovornost, kot si jo mislijo laiki.

Že samarijansko delo zahteva od bolničarja pogum in požrtvovalnost, saj mora, preziraje življenjsko nevarnost v ognju, nuditi ranjenim tovarišem prvo pomoč in skrbeti za njihovo odpravo v „varno zaledje“. Da je to delo nevarno in požrtvovalno, imamo številne dokaze pri onih tovariših bolničarjih, ki so bili ranjeni ali ki so padli pri izvrševanju svoje dolžnosti, ko so ostali pri ranjencih, obkoljeni od okupatorjev, ki jih je pobil z njimi vred.

Izven borbe je naloga bolničarja, da previja pokretne ranjence, da neguje bolnike in jih zdravi po dobljenih navodilih itd. Vse to delo je vidno in so mu ranjeni tovariši hvaležni. Razen tega pa čaka bolničarja sedaj še delo, ki se v edinicah često omalovažuje ali pa celo smatra kot sitnarjenje, to je, delo na higienskem polju, kjer mora skrbeti za to da se ustvarijo kolikor mogoče ugodne zdravstvene prilike v naši vojski in med civilnim prebivalstvom, da torej očuva zdravstveno stanje, prepreči pojav nalezljivih bolezni in njih širjenje. Ta naloga je težka v vsaki vojski, posebno pa še v naši NOV, ki se mora boriti s tolikimi drugimi težkočami. V čem obstojajo te dolžnosti?

Bolničar je dolžan nadzirati osebno čistočo v edinicah. Res je, da se velik del tovarišev redno rad sam čisti, čim je dana prilika. Naletimo pa seveda tudi na take, ki tega ne store, ki se skrajno zanemarijo. Ti slednji samo ogrožajo ostale. — Niso nikdar v zadregi za izgovor, češ, v bitki smo bili pa sem sedaj truden, vojna je itd.). Take nemarneže je treba prisilno vzgojiti k čistoči. Najlažje se da taka kontrola izvršiti v četi, kjer pregledamo periodično vse tovariše. Ne smemo pa se zadovoljiti s tem, da najdemo čiste obraze, ostrižene lase, čiste roke, tudi za ostalo telo se bo našla prilika da ga očistimo. Posebno pa pazi na noge, kajti v tem pogledu se največ greši. Starejši partizani bolničarji imajo

baš v tem pogledu žalostne izkušnje. Koliko je bilo ožuljenih nog z zagnojenimi ranami, ki so razjedale celo nogo gori do meče. Zakaj? Dolgotrajni, naporni marši, ko ne smeš sezuti obutve povzroča, da se ti noge oznoje, kar napravi kožo občutljivo. Že manjši pritisk nanjo zadostuje, da ti koža izpade rana se pa zaradi umazanije ognoji. Te gnojne rane so se same širile dalje in so zahtevale večtedensko zdravljenje. Tako je stalno izvesten odstotek tovarišev nesposoben za pokret, za borbo. Ta nedostatek bi se ne pojavil, če bi si tovariši redno umivali noge, jih dobro osušili, jih nato namazali s salom, lojem ali sličnim. Ker je običajno v takih primerih koža umazana, se potem pojavijo gnojni tvorci, trdovratni za zdravljenje, tja gori do kolen - preko njih z vnetjem v predelu dimelj, bezgavk s temperaturo, mrzlico, skratka s pojavi zastrupljenja. Iz malenkosti, nastale zaradi nemarnosti pa take komplikacije! Slično se kaj rado pojavi v „koraku“ med nogami kjer se potimo ob večjih naporih. Pot se razkraja ter razjeda kožo, ki se okuži - zagnoji ali pa se pojavi ekcem, kožna bolezen; koža je v takih primerih rdeča in razpada, kar silno peče in boli. Zdravljenje je zamudno - zahteva dosti potrpežljivosti od bolnika in in zdravnika. Podobno je okoli danke, kjer se rad pojavi „volk“, kako to boli in peče, ve povedati tisti, ki je to poizkusil.

Najlažje kontroliramo čistočo rok ob priliki razdeljevanja hrane. Tedaj bomo tudi videli, če so nohti ostriženi na kratko, če se za njihovimi robovi ne nabira umazanija - kužne klice. Zakaj je to važno? To je zelo važno zato, da z umazanimi rokami ne zanese mo v usta s hrano tudi klic, pred vsem črevesnih kužnih bolezni. Z rokami prihajamo vendar stalno v dotik z okuženimi predmeti (posebno ob priliki trebljenja!), od koder moremo zanesti klice v naše črevo. Kaj nam pomagajo vsa druga sredstva za pobijanje nalezljivih bolezni, če jim pa sami odpiramo vrata na stežaj! Za-

to naj bo kontrola telesne čistoče redna in stroga. Izgovorov ni! V topljem letnem času je umivanje možno ob vsakem potoku, pozimi pa v topljem prostoru, kjer se da segreti voda v kotlih za več ljudi hkrati.

Ob priliki takega pregleda se bo bolničar tudi prepričal o čistoči obleke, perila. Skrbeti bo moral za to, da se bo perilo pralo redno tedensko, kar bo mnogo doprineslo k pobijanju mrčesa (uši - bolh). Čim pa opazi, da so se v edinici pojavile uši, mora poskrbeti, da se vsa edinica razuši, kajti ena sama uš - samo na enem človeku, ki živi v družbi - to je redkost. Tudi razuševanje se bo dalo izvesti ne glede na letni čas. Vsaka edinica ima kakšen dan odmora, ko se bo dalo to opraviti in se mora opraviti. Bolničar se ne sme zadovoljevati samo z vprašanjem, ali je kdo ušiv, kajti večinoma se bo glasil odgovor: nimam uši. Če pa boš opazoval, boš videl, kako se praskajo in čohajo. Res je tudi v tem primeru, da se nekateri trudijo odpraviti uši s tem, da jih pobijajo ali pa požigajo z ogorki ali cigaretami. To delo je brezuspešno. Če že trenutno tudi pobijejo vse uši, gnide pa le ostanejo žive. Poleg tega pa so to le nekateri, dočim se drugi zato sploh ne zmenijo - širijo uši tudi v naprej. Zato je potrebno, da se razuši naenkrat vsa edinica, kjer se je pojavila ušivost. In to je zdravstvena zahteva ne toliko zaradi tega, ker je uš gnusna, ker njen ugris povzroča neprijetne občutke in bolezenske spremembe, ampak predvsem zaradi dejstva, da prenaša uš povzročitelja pegavca (pegavega tifusa), ki ga v Sloveniji doslej še nismo opazili, ki ga pa dobro poznajo naši hrvatsko - srbski tovariši. Edino uspešno sredstvo, da preprečimo pojav pegavca pa je čistoča - pobijanje ušivosti.

Isto velja tudi za garje, le da te niso tako nevarne, pač pa morda še bolj neprijetne. Tudi garje se prenašajo potom osebne dotika (rane) ali potom obleke in perila. Kaj nam pomaga če se posameznik očisti,

ostali onesnaženci pa ne! Zato je treba, da zberemo vse garjevece iz edinice ali edinic naenkrat jih temeljito umijemo, nato pa namažemo z mazilom ali tekočino, ki vsebuje žveplo; perilo in obleko pa parimo 30-40 minut, da zatremo tudi v njej zajedalca,

Tako bomo mogli v kratkem času zatreti te nadloge. Zavedaj se, da ni težav, ki bi se ne dale premagati, če le imamo resno voljo, in ne pozabimo, da jih moramo premagati ravno v zimskem času, ki je najbolj nevaren za širjenje pegavca. Odgovornost je velika in tega se je treba zavedati.

Če pride edinica v naselje, kjer se misli muditi, in se borci pripravljajo k počitku, tedaj mora bolničar kot zdravstvena izvidnica na delo. Predvsem naj se zanima, če je v kraju kaka nalezljiva bolezen (T_v, griža itd.). V okuženem kraju edinica ne sme ostati. Če je kraj v tem pogledu v redu, se mora zanimati, če niso morda v bližnji okolici sumljive bolezni. Če so, mora potem takoj obvestiti sanitet brigadnega referenta, sam pa opozoriti komandirja čete, da prepove uživanje surove hrane (solate, sadja, itd.) ter neprekuhane vode. Paziti mora na to, da bi partizani ne hodili po hrano v okužene kraje, na kar jih mora opozoriti in jim pojasniti nevarnosti okužbe - bolezni. Pregleda naj bivališča v hiši ali na skednjih in skrbi zato, da dobe tovariši svežo slamo ali seno. (V sentu ali slami, kjer so že preje bivali drugi, so kaj rade uši). Ko je to urejeno, je prva njegova skrb da se uredi v rašanje odpadnih jam (latrin). V nekaterih krajih Suhe krajine in na Notranjskem ne najdeš v vaseh niti enega stranišča; umevno je, da je treba v takem primeru preskrbeti za jame, sicer je vsa vas in njena bližnja okolica ponečedena, kar ji ni ravno v okras; je pa tudi nevarno, da se razširi kužna bolezen. Pa tudi če so stranišča, so ta v takem stanju, dane morajo ustreči takemu navalu, se hitro ponečedijo itd. Zato je najbolj prikladno,

da se na primernem mestu skoplje ena ali več odpadnih jam čez katere položimo par desk, da je mogoče čepeti. Skrbeti je treba potem pač za to, da se potreba izvrši izključno le v jame in da se kršilci kaznujejo. V toplen letnem času je treba dnevno, po potrebi tudi večkrat, jama posuti z apnom, apnenim mlekom ali vsaj s plastjo zemlje, da se zabrani mrčesu dostop, kajti če sto imamo priliko opazovati, kako se muhe pasejo po gnojnici, za časa kosila pa vderejo v sobo, kjer sedajo na hrano, na krožnike, kruh itd. Potem naj se pa še kdo čudi, kako se širijo nalezljive bolezni! Bolničar mora na to nevarnost opozoriti tovariše in odgovorne, da se prepreči ponečedenje vasi, pa tudi civilno prebivalstvo, naj ravno tako ravna s svojimi nehigijenski stranišči. Seveda mora bolničar kontrolirati, če se upoštevajo njegova navodila; kajti če ne bo stalno kontroliral, bo ostalo le pri besedah.

Treba je predvsem odstraniti smeti — odpadke, kjer bi se mogle zbirati muhe in najti ugodne pogoje za svoja legla. Tu imam v mislih kuhinjske odpadke, odpadke in ostanke jedil, ki privlačujejo muhe v rojih. Tudi take odpadke je treba čimpreje odstraniti, preprečiti muham dostop. To najlažje dosežemo, če zgorljive odpadke sežgemo, nezgorljive, ki običajno gnijejo in širijo smrad, pa zakopijemo v zemljo ali zmečemo v odpadne jame, površino pa pokrijemo s plastjo apna ali prsti.

Pa tudi glede kuhinje same je treba marsikaj omeniti. Predvsem mora bolničarja zanimati, kje se kuhinja nanesti, v hiši ali na prostem. Kraj na prostem naj se dobro izbere; ne sme biti v neposredni bližini stranišč, greznic ali kupov gnoja; prostor naj se nato počedi. Kuhinjo v hiši je treba pa očistiti, kajti naletiš na kuhinjske prostore, ki so skrajno zanemarjeni — zasmeteni. V še večji meri velja to seveda za kuhinjsko posodo — pribor. Bolničar naj si posodo — pribor ogleda pred uporabo in če je zanemarjena, mora zahte-

vati, da se temeljito očisti pred in takoj po končani kuhi. Za lončeno posodo zadostuje umivanje z vročo vodo, ki jo mora kuhar imeti pripravljeno v ta namen, kovinska posoda se pa prav dobro očisti z vročo vodo in bukovim popelom. Umazana posoda je vaba za muhe. Ostanki jedi posebno maščobe, se v poletnem času hitro razkroje, kar utegne povzročiti motnje v prebavi. Upoštevati moremo, da partizani itak kaj radi boleljajo za črevesnimi boleznimi zaradi tega, ker je prehrana večinoma neredna. Včasih je hrana po par dni zelo pičla kar zavisi od krajevnih prilik, vojaških operacij, na to pa zopet zelo mastna, sedaj dobro prekuhana, sveža, drugič zopet postana. Tako pogosto opazujemo, da se pojavijo driske, želodčne težave kot posledica teh nedostatkov. Treba je le še malenkostnega povoda, kot je n.pr. nečistoča ali hrana, ki se je razkrojila, pa se nam pojavijo težke črevesne motnje, ki trajajo tedne in mesece in vsled katerih prizadeti propada. Razumljivo je, da je zdravljenje v takih okoliščinah silno otežkočeno prav zaradi težav primerne diete v edinici, kakor tudi glede potrebnih zdravilnih pripomočkov. Vse to pa se da preprečiti z malenkostnim trudom; le malo dobre volje in razumevanja je treba imeti. Torej - ves kuhinjski pribor naj se po končani kuhi takoj počisti, ravno tako seveda tudi jedilni pribor partizanov. To se najlažje nadzira ob priliki razdeljevanja hrane, čemur mora bolničar prisostvovati. Tedaj bo opazil, kdo nima umitih rok in ali je pribor umazan. Tak nemarnež naj ne dobi obroka, pa bo drugič prišel sigurno čist in s čisto posodo. Seveda, bolničarju bodo tedaj letele krilatice okoli ušes, pa to naj ga ne moti; zavedati se mora, da je pač treba marsikaterega vzgojiti k čistoči in sicer v njegovem lastnem interesu kakor v interesu občestva v katerem živi. Take ukrepe naj bolničar izvaja po predhodnem dogovoru s komandirjem čete; četi pa mora pojasniti, zakaj je to potrebno. Samo po sebi umevno je, da je

treba paziti posebno na osebno čistočo tovarišev, ki so zaposleni v kuhinji. Kuhati smejo le zdravi in čisti tovariši.

Končno pa naj bolničar ne pozabi na hrano samo! Tudi to mora pokušati in ocenjevati, seveda, v skladu z danimi možnostmi. Navodila za to naj mu daje brigadni sanitet. referent.

To so v glavnih obrisih najvažnejše dolžnosti bolničarja. Najboljše bo pa, da je dnevno v četi po 1 bolničar dežurni, ki mora paziti predvsem na to, da se sanitetne prilike resnično izpopolnijo. Potrebo takih ukrepov pa ze treba tovarišem obrazložiti, da bodo to potrebo tudi res uvideli. To more storiti v obliki kratkih, poljudnih predavanj, najbolje v preprosti obliki, ko se razvija razgovor med tovariši ob ognju, med počitkom in ob sličnih prilikah. Snov za take razprave bodo dobivali bolničarji od sanitetnih referentov in v sanitetni šoli, kjer bodo izpopolnili teoretično in praktično znanje.

Dolžnost komandantov in komisarjev pa je, da podpirajo bolničarje v njihovem stremljenju za izboljšanje zdravstvenih prilik v naši vojski.

Dr. Matjaž

ZOBNE BOLEZNI, NJIH NEGA IN ZDRAVLJENJE V NARODNO OSVOBODILNI IN PARTIZANSKI VOJ- SKI.

Poleg ostalih izboljšav zdravniške službe v narodno osvobodilni in partižanski vojski se vsak dan bolj javlja potreba po večji osebni negi in zdravljenju zobnih bolezni. Kakor je nujno potrebno vsakodnevno čiščenje zob, tem bolj se javlja neodložljiva potreba po strokovnem negovanju, posebno pri starejših partizanih, ki v razdobju zadnjih dveh let niso imeli prav nobene take prilike. V bodoče bodo morali imeti malo več prednosti v tem pogledu.

Za osebno nego zob je potrebna pač samo zobna krtačka in eventuelno prašek ali pasta; zadostuje tudi samo slana voda. Odstraniti je treba ostanke jedi ki bi sicer obtičali po medzobnih kotih in vzdolbinah, odkoder jih jezik, kot sicer gibčen organ ne more odstraniti. Posebno je to težavno v primerih, ko že obolela in posedla dlesna ne zapirajo več medzobnih prostorov in je zato tam najlepše zatočišče za ostanke hrane. Baš zato je pri čiščenju zob potrebna velika pažnja, da do obolenj in grobega odrivanja dlesen sploh ne pride. Zobe je treba torej čistiti nežno in previdno; tudi ne s preostrimi sredstvi, da se zobna sklenina nepotrebno ne rabi in s tem ne ruši gradba prizem. Zobje se čistijo v smeri od dlesen proti zobem in ne obratno; počez pa samo v manjši meri. Najbolj koristno je čiščenje zob po večerji, predno gremo h počitku. Ravno ponoči je v ustih najmanj sprememb, je najdaljše razdobje, v katerem bi bilo možno razkrajanje hrane in tvorjenje zobnega kamna in drugih usedlin.

Podnevi so spremembe v ustih pogostejše, z uživanjem in mletjem hrane se odstranjujejo ostanki prejšnjih jedi. Zato čistimo zobe predvsem zvečer.

Letošnjo pomlad smo opazili precej vnetij zobnih dlesni. Med glavnimi vzroki za ta vnetja so pogosto usedline, kakor zobni kamen, ki se najraje tvori v žepkih dlesni, jih odriva in draži. (Več o tem v naslednji številki.) Toliko o osebni negi zob.

Težja je strokovna nega zob, ki je nujno navezana na strokovnjaka. Pogosto pa se da tudi to urediti tako, da bo imela vsaka brigada vsaj enega zobarja — najbrže že v bližnji bodočnosti. Nuditi sicer ne bo mogoče vsega, veliko pa bo doseženega s tem, ko se bo rešilo ono zobovje, ki se še da rešiti. Novo zobovje pa bomo nadomeščali pozneje v drugih prilikah. Doseči moramo, da ob zobobolu ne bodo pele samo kleščice, ampak tudi sveder in modelirni instrument.

Naše zobovje bo zdravo v zdravem okolju, zato odstranimo zobovje in korenike, ki jih ni mogoče več rešiti, iz ust. Kar pa še moremo rešiti, naj se pozdravi in plombira ter pozneje pravilno in vsakodnevno čisti.

Pogosto se javlja vprašanje, kaj naj posameznik vzame kot zdravilo, ko ga boli zob. Resnici na ljubo moramo povedati, da res uspešnega in za okolico zob neškodljivega sredstva, ki bi ga lahko uporabljal tudi nestrokovnjak, nimamo. Potrebna je strokovna pomoč. Zato se javite s takimi težkočami k zobarju, ki zna s sredstvi, ki so učinkovita, pravilno ravnati. Različne zobne kapljice, ki se pogosto prodajajo, so dvomljive vrednosti in kratkotrajnega učinkovanja. Zobar bo ob pregledu zobovja sigurno našel poleg bolečega še kak gnil zob, ki sicer ni boleč, pa vendar potreben plombiranja. Uspešno plombiramo zobe takrat, ko je gniloba še majhna in so stene zoba še močne, zobni živec pa še zdrav. Baš zato so potrebni vsaj polletni pregledi zobovja, da se izsledi gniloba, ki je šele v nastanku.

Iz vsega gornjega moramo zaključiti, da je treba

več nege, strokovne in osebne, ter več pregledov in opazovanj, pa bo naše zobovje trdnjše in koristnejše.

Janez Jerič
referent za zobozdravstvo

O ŠKORBUTU

Pod tem imenom poznajo partizani obolelost zobern in dlesen. Zoberna in dlesna otečejo, bole, rada krvave. Pridružijo se tudi motnje v prebavi, griže, napenjanja, slednjič bledica, trudnost itd. Ti znaki nastopajo najčešče proti koncu zime. — Kaj je na stvari? Če uživamo mesece in mesece samo kuhano hrano brez vsakega presnega (svežega, nekuhanega) soka, obolimo na avitaminozi (pomanjkanju vitaminov, zlasti vitamina C) z navedenimi znaki. Kako si pomagamo? Kjerkoli je mogoče poiščimo hrano, ki ni bila prekuhana. Tu bi bilo imenovati v prvi vrsti presno maslo, dalje česen, čebulo, jabolka, svežo repo itd. Kakor hitro imamo v marcu prvo zelenje na travnikih, si poiščimo karžebodi užitnega zelenega, svežega, nove rašče.

Kulturno - socialni kotiček

O POKOPU NAŠIH UMRLIH

Letos na praznik vseh mrtvih sem v svoji gozdni bolnici odšel na grob tovarišice. S tiho tugo sem na tisti visoki gori gledal na malo gomilo, skrito v gozdu med visokimi smrekami, vso zeleno gomilo, okrašeno le z majhnim križem — dve palici počez. Vedeli so mi povedati, da leži tam pokopana Francka, umrla za strelom v trebuh, toda prav nič drugega mi niso vedeli povedati. Spomnil sem se na otožno rusko pesem o samotni gomilki in mislil na morda še živo mater umrle žrtve, na ubogo mater, ki bo hotela romati na grob svojega otroka pa ne bo vedela, kje je. Ptičke prepevajo nagrobnico tej junakinji neznanega naslova, le ptička, a njeni jo bodo iskali povsod in je ne bodo našli. Tovariši, tovarišice, mislite si, da ste imeli brata, sestro, fanta, nevesto, ki je padla za nas vse. Kako bi bilo vam, če bi ne vedeli, kje je njihov poslednji dom? In toliko je takih. Grobovi jokajo sami, osamljeni . . .

Ne samo naredba in ukaz, ki smo ga dolžni kot dobri vojaki ubogati, ampak srce samo mora veleovati, da storimo tudi v tem oziru, kar je v danem položaju storiti mogoče. In najmanj, kar je mogoče je naša dolžnost, da ohranimo spomin in poslednji dom junaka junakinje, ki sta žrtvovala več kot vse, kar sta imela.

Grob naj bo dostojen in živ, živ tako, da nam bo sam govoril še dolge čase. Le vsadimo gozdno cvetje nanj, če je mogoče. Urežimo v križ ime in priimek žrtve, pod križ pa zakopljimo steklenico s pismom, poslednjim pismom, v katerem naj bo povedano vse:

ime in priimek umrlega, njegov rojstni dan in leto, njegov dom, poklic, čin, vstop v službo partizanstva, njegove borbe, njegovo bolezen in rane, ki so mu vzele življenje. Zamašek zalijmo s smolo ali voskom, da bi vlaga ne uničila pisma. — Ako je umrlih ali padlih več, poiščimo jim v gozdu ali v gaju skupen dom, malo pokopališče, ki naj bo kot majhen vrt, na katerega bodo zahajali nekoč njihovi dragi na nem razgovor z njimi. Samo po sebi je umevno, da morajo šefi bolnic ali drugih sanitetnih ustanov voditi natančen spisek umrlih s čim popolnejšimi podatki. Ta spisek naj skrbno čuvajo. Dvakrat mesečno pa naj pošiljajo na sanitetni odsek posebej tudi raporte o tem. Kolikega socialnega pomena je to za čas po vojski, ni treba posebej razlagati, saj ni vseeno če žena ve, ali je mož živ ali ne, če ve oče, ali ima še sina edinca, ki naj bi za njim vodil dom itd. Pokažimo se hvaležne padlim. Umrli so za nas in naj bodo zato večno živi med nami!

Dr. Mirko

KAZALO

Uvodna beseda	stran 3
Naša borba proti ušivosti in pegavcu	„ 6
Razgovor o sanitetnem materijalu in o pripravi zdravil proti srbečici	„ 11
Primitivna kopalnica	„ 13
Partizan bolničar	„ 15
Zobne bolezni, njih nega in zdravljenje v narodno osvobodilni in partizanski vojski	„ 23
O škorbutu	„ 25
Kulturno-socijalni kotiček — O pokopu naših umrlih	„ 26

